

مدل تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم

مطهر ابراهیمی قرتکان^۱

حسین شریعت^۲

مسعود پورکیانی^۳

تاریخ وصول: ۹۶/۰۸/۰۱

تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۲/۲۰

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، طراحی مدل تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم است. روش تحقیق آمیخته اکتشافی است. جامعه آماری شامل متخصصان سازمان تأمین اجتماعی و اساتید دانشگاه آشنا به ادبیات رفاه اجتماعی بودند که در فاز کیفی با نمونه‌گیری هدفمند و تکنیک گوله‌برفی به تعداد ۲۳ نفر و در فاز کمی با رویکرد نمونه‌گیری هدفمند و تکنیک نمونه‌گیری قضاوتی به تعداد ۳۰ نفر انتخاب شدند. جمع‌آوری داده‌ها در فاز کیفی با مصاحبه نیمه ساختار یافته و در فاز کمی با پرسشنامه نیمه باز ۶۱ سوالی بود. فاز اول داده‌ها به روش کد گذاری برگرفته از نظریه داده‌بنیان و به کمک نرم افزار Atlas.ti و در فاز کمی با کمک نرم افزار PLS مدل برآمده از فاز نخست تحقیق به روش مدل‌سازی معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که ۰/۹۳ از مشارکت کنندگان بر مدل مفهومی تحقیق اجماع داشتند و تمامی ابعاد مدل داده بنیاد استخراجی تبیین گردید. برای به دست آوردن اعتبار و روایی داده‌ها در فاز کیفی از دو روش بازبینی مشارکت‌کنندگان و مرور نخبگان غیر شرکت‌کننده در پژوهش استفاده شد و پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کراباخ ۰/۹۵ به دست آمد. مقوله محوری پژوهش حاضر، تدوین خط‌مشی‌گذاری با رویکرد پست‌مدرن است که با توجه به شرایط علی و زمینه‌ای و میانجی، ابعاد آن تبیین و راهبردهای تحقق آن تدوین شد و سپس مدل نهایی ارائه شد.

واژگان کلیدی: پست‌مدرنیسم، مدل‌های خط‌مشی‌گذاری، سازمان تأمین اجتماعی.

مقدمه

یکی از مهم‌ترین ابزارهای مدیریت دولتی خطمشی‌های عمومی می‌باشد که چارچوبی برای سایر تصمیم‌گیری‌ها فراهم می‌آورد. خطمشی‌گذاری از یک دیدگاه معادل تصمیم‌گیری است یعنی می‌توان آن را نوعی تصمیم‌گیری دانست، زیرا هنگامی که خطمشی تعیین می‌شود در همان جایگاه تصمیمی اتخاذ شده است، با این تفاوت که خطمشی نسبت به تصمیمات موردی و ثانویه، بالاتر و اساسی‌تر است بنابراین خطمشی ترسیم می‌شود و سپس تصمیمات با رعایت موازین پیش‌بینی‌شده در خطمشی اتخاذ می‌شود. خطمشی‌ها اصولی هستند که با تصمیم‌ها، اقدامات و فعالیت‌های سازمان جهت می‌دهند و آن‌ها را در مسیر تحقق اهداف تنظیم می‌نمایند (Dai, 2002). خطمشی نشانگر خواست‌ها و انتظارات بخش‌های سازمان است که در فرایند تصمیم‌گیری به‌صورت آیین‌نامه‌ها، قوانین و مقررات اجرایی، تقنینی و قضایی منعکس می‌شود (Ferry, 2007). در مجموعه آنچه که در همه تعاریف به‌طور مشترک وجود دارد آن است که خطمشی در مورد فرآیند یا الگوی فعالیت‌ها یا تصمیماتی است که برای جبران مشکلات عمومی چه حقیقی و چه مجازی اتخاذ می‌شود.

جنکینس (۱۹۷۸) در تعریف خطمشی به چند نکته مهم اشاره دارد. وی خطمشی را «مجموعه تصمیمات متعامل بازیگر یا گروهی از بازیگران سیاسی در مورد انتخاب اهداف و ابزار دستیابی به آن‌ها در شرایط مشخص، به‌شرط آن‌که این تصمیمات قانوناً در چارچوب اختیارات بازیگران اتخاذ شده باشند» تعریف نموده است. جنکینس در این تعریف، خطمشی‌گذاری را عملی با حضور جمعی از بازیگران می‌داند نه یک تصمیم انفرادی، البته این بازیگران را بازیگران قانونی می‌داند، درحالی‌که خطمشی‌گذاری را عمل بازیگران سیاسی می‌داند. در واقع ممکن است بازیگرانی در اتخاذ خطمشی به‌عنوان یک عمل سیاسی دخالت داشته باشند اما به‌صورت قانونی و رسمی جزء بازیگران خطمشی عمومی به‌حساب نیایند. نکته مهم دیگر اینکه وی خطمشی را یک فرایند می‌داند که راه خود را به جلو می‌گشاید و زمانی به نتیجه می‌رسد که مجموعه فعل و انفعال‌ها صورت گرفته باشد. در همین راستا وی خطمشی‌گذاری را توصیف عملکرد دولتی می‌داند، درحالی‌که پست‌مدرنیسم شرایط اداره داخلی کشورها را به‌صورتی توصیف می‌نماید که بر تکثرگرایی و مشارکت تأکید دارد، یا حداقل این‌که نتیجه این تکثرگرایی و مشارکت به فعالیت گسترده بازیگران غیردولتی خواهد انجامید. جمیز اندرسون (۱۹۸۴) تعریف کلی‌تری از خطمشی ارائه می‌دهد و خطمشی را مجموعه اقدامات هدف‌دار توصیف می‌کند که (به‌وسیله یک یا مجموعه‌ای از بازیگران برای برخورد با مشکل یا مسئله موردتوجه) در نظر گرفته شده است. وی نیز بر مجموعه بازیگران تأکید دارد، اما با رویکرد حل مسئله خطمشی را تعریف نموده و خطمشی را متمرکز بر حل مسئله و رفع مشکل می‌داند (Daneshfard, 2009: 10).

سازمان تأمین اجتماعی نهادی است که به اکثریت آمار جامعه خدمات بیمه‌ای ارائه می‌کند و یک صندوق بین‌المللی است از این‌رو مجموعه سیاست‌گذار این سازمان باید با درک صحیح شرایط جامعه از

مدل تدوین خط مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

لحاظ تمام ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نسبت به اتخاذ تصمیمات صحیح اقدام کند. اینجاست که خط مشی گذاری با رویکرد پست مدرن مطرح می‌شود. ساختار شکنی در فرآیند عقلانی خط مشی گذاری ضروری به نظر می‌رسد و رویکرد پست مدرنیسم بر تکثر گرایی و دید همه جانبه اشاره دارد. در عرصه تصمیم گیری‌های کلان مسائل اجتماعی دیگر نگاه خطی و تک بعدی جوابگو نیست و بازیگران زیادی در فرآیند تدوین خط مشی‌های سازمانی تأثیر گذارند.

اصل ۲۹ قانون اساسی به بیان یکی از مهم‌ترین مصادیق «حقوق انسانی» مذکور در اصل ۲۰ قانون اساسی یعنی «حق برخورداری از تأمین اجتماعی» پرداخته است و برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح و نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و غیره را حقی همگانی دانسته است و دولت را مکلف ساخته تا از محل درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی فوق را برای یک‌یک افراد کشور تأمین کند (Vahid, 2007).

علی‌رغم آنکه حمایت‌های تأمین اجتماعی مذکور در اصل ۲۹ قانون اساسی به صورت «بیمه و غیر آن» حقی همگانی دانسته شده، حمایت‌های مذکور در ق.ت.ا. صرفاً به «بیمه‌شدگان آن» (اعم از اصلی و تبعی) تعلق می‌گیرد و بنابر صراحت ماده یک ق.ت.ا. یکی از مهم‌ترین اهداف تشکیل سازمان، اجرا و تعمیم و گسترش انواع بیمه‌های اجتماعی است (Alvani, 2007: 9).

در رابطه با تحقیقات انجام شده با موضوع تحقیق حاضر، تحقیقات مشابه صورت نگرفته است. در پی جستجوی محقق در داخل کشور و بررسی مطالعات اخیر، پژوهشی با مضمون پژوهش حاضر به صورت منسجم و مدون موجود نبود، لیکن تحقیقات مشابهی در خارج از ایران انجام شده است، یونگ تسپک کیم^۱ در سال (۲۰۰۰) با خط‌مشی گذاری آموزش عالی و تصویر وضعیت موجود آموزش عالی کشور کره مدلی مفهومی را به منظور خط‌مشی گذاری در آموزش عالی کره ارائه داده است (Kim, 2000). کلارک^۲ (۱۹۹۸) از یک مدل مثلث بخشی، بازاری و متمرکز استفاده کرد و برای تشریح و کشف جایگاه آموزش عالی در مدل مذکور، سه عنصر یادشده را با درجات گوناگون ترکیب نمود. (Saron, 2002). کلوت^۳ و دیگران (۲۰۰۲) چارچوبی جهت دست یافتن به جهانی سازی سیستم آموزش عالی تحقیقی مذکور بود. این چارچوب نشان داد که به کارگیری سیستم دموکراسی باعث ایجاد تغییرات وسیعی در حیطه آموزش عالی می‌گردد که راه را جهت جهانی سازی این سیستم تسهیل می‌نماید (Valimma & westerheijden, 2002) مک^۴ لنئون (۲۰۰۰) در تحقیقی با روش مطالعه تطبیقی مدل مناسب جهت خط‌مشی گذاری در فرآیندها و دستور کار آموزش عالی عنوان کرد و بر همین اساس مدلی جهت تدوین امور و دستورالعمل‌های

1- Yourg shik kim
2- clark
3- Keloet
4- mcl endon

سیستم آموزش عالی ارائه نمود. مینبل^۱ (۲۰۰۰) در تحقیقی در رابطه با خطامشی‌های آموزش عالی ادعا کرد که خطامشی‌گذاری در آموزش عالی نیازمند شناخت همکاری‌هایی است که سیستم آموزش عالی در سطح ملی و جهانی دارد. این امر تأثیر مثبتی بر روابط بین سطوح درآمد آموزش عالی دارد (Menon, 2003). رابرت^۲ (۱۹۹۵) در مطالعه‌ای عوامل مؤثر بر خطامشی‌گذاری را طبقه‌بندی کرد (Valimma & westerheijden, 2002). نتایج مهم بررسی ارین لاین^۳ (۲۰۰۵) بیانگر آن است که قوانین حاکم بر سیستم آموزش عالی به‌شدت تحت تأثیر ذینفعان خارجی است و در این راستا ایجاد اعتماد و اعتبار و همکاری بین خطامشی‌گذاران سیستم آموزش عالی می‌تواند از درجه نفوذ ذینفعان خارجی بکاهد (Ferris, 2008).

اگر پست مدرنیسم را جنبشی فکری- فرهنگی که بر تمام مناسبات بشر مدرن تأثیر گذاشته است در نظر بگیریم، علم خطامشی‌گذاری و فرایندهای تصمیم‌گیری عمومی نیز تحت تأثیر این پارادایم هستند (Alvani & Hashemian 2008: 101). آغاز این جریان به زعم لیوتار، یکی از پیشگامان این جنبش، به دهه ۵۰ قرن بیستم برمی‌گردد؛ هر چند بسیاری تاریخ آن را به کمی عقب‌تر، اواخر قرن نوزدهم و تفکرات نیچه ارجاع می‌دهند؛ زمانی که نیچه با به چالش کشیدن عقلانیت روشنگری و ترویج نوعی خردگریزی به نقد از بیرون مدرنیته پرداخت (Haghighi, 2002: 25-26). پس از آن بود که وقتی مارتین هایدگر، نیچه را مجدداً احیا کرد، راهی جدید برای تحلیل و نقد از بیرون مدرنیته گشوده شد. مسیری که با تلاش‌های فیلسوفان جوان و پساساختارگرای فرانسوی نظیر میشل فوکو، ژاک دریدا و ژان فرانسوا لیوتار جنبش پست مدرنیسم را شکل داد. این فیلسوفان، در زمینه‌ای که نیچه، هایدگر و تاحدی، ویتکنشتاین متأخر فراهم کردند، به بازخوانی و نقد دیدگاه‌های ساختارگرایانی چون فردینان دوسوسور، لئواشتروس و لوی آلتوسر پرداختند (Kohen, 2002: 5-7).

پست مدرنیسم به عنوان جنبشی بزرگ، به سرعت، مرزهای هنر و فلسفه را درنوردیده و با به چالش کشیدن بنیادهای فلسفه علوم اجتماعی، در حوزه‌ی نظریه‌پردازی این رشته‌ها بسیار تأثیر گذاشت. براین اساس، دانش سیاست‌گذاری به طور اعم و نظریات شکل‌گیری خطامشی، به طور اخص، از آموزه‌های پست‌مدرن مصون نمانده، بنابه اقتضائات مختلف هستی‌شناسانه، معرفت‌شناسانه و روش‌شناسانه نقد می‌شوند (Alvani & Hashemian, 2008: 101). ارائه یک نوع شناسی از پست مدرنیسم به سختی میسر است. لارنس کهون یکی از مقبول‌ترین این نوع شناسی‌ها را از آموزه‌های پست‌مدرنیسم ارائه کرده است که در ذیل به آن‌ها اشاره می‌شود:

1- Minbel
2- Rubert
3- Eren Line

مدل تدوین خط مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

مفاهیمی همچون نقد عینیت، عقلانیت گریزی، سطحی‌گری و نفی منشأ و انکار مفاهیمی چون بهبود و توسعه و عدالت از ویژگی‌های پارادایم پست‌مدرن هستند که بر نظریات شکل‌گیری خط‌مشی تأثیر گذارند.

تأثیر مفاهیم فوق در فرآیند خط‌مشی‌گذاری را با یادآوری مطالبی چون مدل آشفته در خط‌مشی‌گذاری، کانون‌های قدرت، گروه‌های فشار، نحوه‌ی در دستور کار قرار گرفتن مسائل حاشیه‌ای و غیر مهم، نبود مدل‌های جهان‌شمول و تأکید بر مدل‌های بومی توسعه و تصمیم‌گیری عمومی، کثرت‌گرایی و مشارکت می‌توان به ذهن هر خط‌مشی‌گذاری متبادر نمود (Alvani & Hashemian, 2008: 101). با توجه به مطالب ذکر شده به نظر می‌رسد مسئولان سازمان تأمین اجتماعی باید در فرآیند خط‌مشی‌گذاری به سبب اهمیت جایگاه این سازمان در زندگی مردم و نقش فعالی که در عرصه اقتصادی کشورمان دارد بازنگری نمایند.

بر اساس مصاحبه‌هایی که با مسئولان سازمان تأمین اجتماعی صورت گرفته و مطالعه نشریات تخصصی سازمان، روند تدوین خط‌مشی‌گذاری این سازمان و یا به زبان ساده‌تر نحوه‌ی در دستور کار قرار گرفتن برخی تصمیمات با انحرافات مواجه بوده است. این نهاد که یکی از اصول اساسی آن سه جانبه‌گرایی یعنی مثلث کارفرما، کارگر و دولت بود و هر کدام به تعداد مساوی نمایندگانی در شورای عالی سازمان داشتند در سال‌های گذشته حضور پر تعداد و پر رنگ‌تر بخش دولتی را در تصمیم‌سازی‌ها شاهد بود و به نوعی تعادل در تصمیم‌گیری‌ها را بر هم زده و موجب بروز آسیب‌هایی برای سازمان شده است. مصوبات غیر کارشناسی مجلس شورای اسلامی و تحمیل بار مالی با قوانینی هم‌چون بازنشستگی پیش از موعد و یا تحمیل نقش حمایتی به جای بیمه‌گر با این استدلال که سازمان از سرمایه خوبی برخوردار است و باید به اقشار آسیب‌پذیر جامعه خدمات ارائه کند باعث شده است تا در منابع و مصارف سازمان ناهمخوانی بوجود آمده و سازمان از نقطه‌ی سر به سر عبور کند. متأسفانه امروزه شاهد طرح نظام سلامت و ادغام حوزه درمان سازمان تأمین اجتماعی با وزارت بهداشت هستیم و این در حالیست که تمامی مراکز درمانی و بیمارستان‌های سازمان از بودجه غیر دولتی بوجود آمده‌اند و به نوعی حق الناس تلقی می‌شوند و این درحالیست که این ادغام به ضرر بیمه‌شدگان و افرادی است که سال‌ها درصدی از درآمد حاصل از تلاش خود را به امانت به این سازمان سپرده‌اند و قابل جمع با بودجه سازمان‌های دولتی ناشی از درآمدهای نفتی نیست. مسأله دیگری که اهمیت و ضرورت این تحقیق را نشان می‌دهد بی‌ثباتی در انتصاب مدیران سازمان می‌باشد که ریشه اصلی این مشکل مداخله دولت‌ها در اساسنامه این سازمان و تصویب آیین‌نامه‌هایی در ارتباط با انتصاب مدیران سازمان می‌باشد. از این رو با ذکر پاره‌ای از مشکلات سازمان پژوهش حاضر، به ارائه مدلی برای تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم و به تبع آن رشد و بالندگی سازمان و جامعه خواهد پرداخت.

لذا، بر اساس مطالعات پیشین و در نظر داشتن، رویکرد عقلانیت، می‌توان گفت، سیاست‌هایی که دولت (قوای مجریه، مقننه و قضائیه) تدوین می‌کند متأثر از انواع عقلانیت‌هاست. اسنلن چهار نوع عقلانیت نام می‌برد که سیاست‌های دولت را تحت تأثیر قرار می‌دهد: اقتصادی، سیاسی، قانونی و عقلانیت حرفه‌ای؛ اما نگارنده با مطالعه ادبیات مدیریت دولتی پیشنهاد می‌کند که می‌توان از دو نوع عقلانیت دیگر نیز سخن گفت که بر جوامع بشری حاکمیت دارد: عقلانیت اخلاقی و دینی؛ بنابراین خطمشی‌های دولت تحت تأثیر انواعی از عقلانیت‌هاست.

شکل (۱): عقلانیت‌های مؤثر بر سیاست‌گذاری‌ها

لذا با بررسی متون و مطالعات گذشته، می‌توان ادعان داشت که این مطالعه اولین پژوهشی است که در رابطه با خطمشی‌گذاری با رویکرد پست‌مدرن در ایران انجام می‌شود و با توجه به مطالب ذکر شده در باب فرآیند خطمشی‌گذاری و نقش گسترده و فراگیر سازمان تأمین اجتماعی از لحاظ اجتماعی و اقتصادی مسئله اصلی پژوهش حاضر این است که مدل تدوین خطمشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم چیست؟ همچنین در راستای سؤال اصلی، سؤالات فرعی ذیل نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد:

- ۱- شرایط علی تأثیرگذار بر تدوین خطمشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم کدامند؟
- ۲- وضعیت شرایط علی برای تدوین خطمشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم چگونه است؟
- ۳- شرایط زمینه‌ای تأثیرگذار بر تدوین خطمشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم کدامند؟
- ۴- وضعیت شرایط زمینه‌ای برای تدوین خطمشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم چگونه است؟

مدل تدوین خط مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

- ۵- شرایط میانجی تأثیرگذار بر تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم کدامند؟
- ۶- وضعیت شرایط میانجی برای تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم چگونه است؟
- ۷- راهبردهای حاصل از تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم کدامند؟
- ۸- وضعیت راهبردهای حاصل از تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم چگونه است؟
- ۹- پیامدهای حاصل از تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم کدامند؟
- ۱۰- وضعیت پیامدهای حاصل از تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم چگونه است؟
- ۱۱- آیا شرایط علی بر تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم تأثیر دارد؟
- ۱۲- آیا شرایط زمینه‌ای بر راهبردهای حاصل از تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم تأثیر دارد؟
- ۱۳- آیا شرایط مداخله‌گر بر راهبردهای حاصل از تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم تأثیر دارد؟
- ۱۴- آیا راهبردهای حاصل از تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم بر پیامدها تأثیر دارد؟
- ۱۵- الگوی تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم چه مشخصاتی دارد؟
- ۱۶- اعتبار الگوی تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم چه اندازه است؟

ابزار و روش

پژوهش حاضر به روش ترکیبی^۱ و از نوع طرح‌های تحقیق آمیخته اکتشافی است؛ بنابراین رویکرد این پژوهش ترکیبی از رویکردهای کیفی و کمی (آمیخته) است که در آن از روش‌های کیفی مقتضی از جمله مصاحبه اکتشافی و ... جهت استخراج مؤلفه‌ها و همچنین سنج‌های پژوهش استفاده می‌شود و

1- Mixed Methodology

از روش‌های کمی برای تأیید مدل مفهومی برآمده از فاز کیفی استفاده می‌شود. از طرف دیگر رویکرد پژوهشی حاضر آمیخته اکتشافی بوده است. به‌منظور انجام پژوهش آمیخته ابتدا داده‌های کیفی جهت موشکافی پدیده مورد بررسی، جمع‌آوری و سپس داده‌های کمی در جهت تعیین نوع روابط میان متغیرها گردآوری و تحلیل می‌شوند. در این تحقیق، روش تحلیل داده‌های کیفی از روش کدگذاری باز، تولید مفاهیم اولیه، تولید مقوله‌های عمده، کدگذاری محوری و ارتباط علی بین مقوله‌ها، تعیین مقوله‌های فرآیندی، زمینه‌ای و فرآیند کدگذاری گزینشی و انتخاب و تعیین مقوله هسته محوری استفاده شد. پس از این مرحله به‌منظور تأیید مدل تدوین‌شده با استفاده از روش‌های تحقیق کمی یعنی تکنیک دلفی پرسشنامه‌ای مبتنی بر داده‌های حاصل از مرحله کیفی را آزمون کرده و اعتبار و اجماع متخصصین بر مدل مفهومی پژوهش را مورد سنجش قرار می‌دهد. از طرفی دیگر از آنجایی که در تحقیق حاضر سعی شده است که به بررسی و تبیین ابعاد خطامشی‌گذاری برای سازمان تأمین اجتماعی با رویکردی نوین پرداخته شود، می‌توان این پژوهش را از لحاظ هدف تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی به شمار آورد.

در این مطالعه به‌منظور تبیین دقیق‌تر، بررسی جنبه‌های نهفته و همچنین جنبه‌های مشاهده‌پذیر خطامشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکردی پست‌مدرن و تدوین مدل از روش تحقیق آمیخته اکتشافی استفاده می‌گردد؛ که به این منظور در فاز اول از نظریه داده بنیاد و فاز دوم تکنیک دلفی استفاده شده است. از حیث نتیجه در فاز اول یک تحقیق بنیادی و در فاز دوم یک تحقیق کاربردی است. بر این اساس نوع داده تحقیق حاضر در فاز اول، از نوع تحقیقات کیفی و در فاز دوم یک تحقیق کمی است.

جامعه و نمونه آماری در بخش کیفی پژوهش مدیران عالی سازمان تأمین اجتماعی و متخصصان دانشگاهی، مدیران کل و کلیه افراد دارای تجربه، صاحب‌نظران و کارشناسان شاغل در حوزه رفاه اجتماعی می‌باشند. روش نمونه‌گیری در پژوهش حاضر روش نمونه‌گیری هدفمند است. در این روش پایه انتخاب موارد نمونه توسط پژوهشگر با توجه به هدف‌های مطالعه و ماهیت تحقیق استوار است. لذا، تعداد نمونه‌های انتخاب‌شده برای مصاحبه برابر ۲۳ نفر می‌باشد. جهت نمونه‌گیری برای انجام مصاحبه‌های عمیق از روش نمونه‌گیری هدفمند^۱ و تکنیک نمونه‌گیری گوله برفی^۲ استفاده می‌شود.

جامعه و نمونه آماری در فاز دوم تکنیک دلفی به‌عنوان روش تحقیق حاضر بوده و در تکنیک دلفی اغلب روش نمونه‌گیری هدفمند مورد توصیه است، با این وصف، روش نمونه‌گیری در فاز دوم پژوهش حاضر روش نمونه‌گیری هدفمند است؛ که بر این اساس تعداد ۳۵ پرسشنامه توزیع و از این تعداد ۳۰ تعداد آن عودت گردید.

1- Purposive
2- Snow ball

مدل تدوین خط مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش در فاز اول مصاحبه عمیق و در مرحله دوم تکنیک دلفی است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش در فاز اول مصاحبه عمیق می‌باشد. در فاز دوم، پس از تعریف متغیرهای عملیاتی پژوهش، مستخرج از مرحله نخست پژوهش، نوبت به آزمون مدل با استفاده از پرسشنامه تحقیق با رویکرد پیمایش است. برای سنجش متغیرهای مدل داده بنیاد از پرسشنامه اجماع بر مدل بر اساس مؤلفه‌هایی که از مصاحبه‌ها استخراج می‌شود استفاده گردید. بدون وجود دقت علمی، تحقیق (کمی یا کیفی) بی‌ارزش بوده و مطلوبیت خود را از دست می‌دهد؛ بنابراین دغدغه نسبت به روایی و پایایی در همه شیوه‌های تحقیق مورد توجه پژوهشگران است. برای سنجش پایایی در این مرحله از روش پایایی باز آزمون استفاده شده است که نتایج آن در جدول زیر آمده است:

جدول (۱): میزان درصد پایایی از طریق روش کدگذاری مجدد

ردیف	عنوان مصاحبه	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی بازآزمون (درصد)
۱	P25	۳۳	۱۴	۸	۰/۸۷
۲	P5	۱۹	۹	۴	۰/۹۴
۳	P14	۲۳	۱۰	۴	۰/۸۶
۴	P30	۱۶	۷	۳	۰/۸۷
		۴۰	۱۹	۱۹	۰/۸۸

همان‌گونه که در جدول محاسبه می‌شود تعداد کل کدها در فاصله زمانی ۳۰ روزه برابر ۹۰ و تعداد توافقات بین کدها برابر ۴۱ و تعداد کل عدم توافقات برابر ۱۹ است. با این وصف، پایایی باز آزمون برای مصاحبه‌های این تحقیق برابر با ۸۸ درصد است که با توجه به این که میزان این پایایی بیشتر از ۶۰ درصد است بنابراین قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید است. همچنین برای کسب اطمینان بیشتر برای تعیین پایایی از فرمول ویلیام اسکات استفاده شد. درصد توافق میان دو کدگذار از طریق فرمول ضریب پایایی اسکات محاسبه شد که میزان ضریب پایایی اسکات بیش از ۸۰ درصد است این اعداد نشان‌دهنده اتکاپذیری بسیار بالای کدگذاری است.

جدول (۲): محاسبه ضریب اسکات

کد گذاری	کد گذاری محقق دوم				جمع حاشیه ای	
	مقولات اصلی	۱	۲	۳		۴
کد گذاری محوری	۱	۳۴	۴	۲	۴۱	
	۲	۱	۲۵	۲	۲۹	
	۳	۴	۳	۴۵	۵۶	
	۴	۰	۱	۳	۵۱	
	جمع حاشیه ای	۳۸	۳۳	۵۲	۵۶	۱۵۵

جهت اطمینان از اعتمادپذیری، انتقال‌پذیری و تأییدپذیری در این تحقیق سعی شده است تا تمام مراحل و گام‌های ضروری جهت انجام یک تحقیق کیفی از طریق نظریه داده بنیاد مورد توجه قرار گرفته و رعایت شوند. بنابر نظر اندیشمندان رعایت این مراحل منجر به افزایش اعتمادپذیری، انتقال‌پذیری و تأییدپذیری یک تحقیق داده بنیاد شد. رعایت موارد فوق موجب تحقق روایی در یک تحقیق کیفی بالأخص نظریه برخاسته از داده‌ها می‌شود که در پژوهش حاضر اصل بر رعایت آن بوده است. علاوه بر اقدامات فوق برای اطمینان از اعتمادپذیری، انتقال‌پذیری و تأییدپذیری داده‌های تحقیق از روش بازبینی اعضا استفاده شد.

در فاز کمی، برای بررسی روایی محتوایی پرسشنامه، در اختیار از ۱۰ نفر خبرگان و صاحب‌نظران مربوطه قرار گرفته تا بر اساس مدل فاز اول، سؤال‌ها را موردبررسی قرار دهند و نظرات آنان در جهت تحصیل هرچه بهتر روایی اخذ و اصلاحات مورد نظر صورت پذیرفت و درنهایت پرسشنامه‌ای با تعداد ۶۱ سؤال که ۵۹ سؤال آن با روش لیکرت و با ارزش عددی ۱ تا ۵ برای پاسخ هر سؤال امتیازبندی شده بود، تهیه گردید. پس از تأیید روایی محتوایی ابزار پژوهش در این تحقیق به‌منظور اطمینان از پایایی پرسشنامه، پرسشنامه بین ۳۰ نفر مدیران و کارشناسان نظارت توزیع و ضریب آلفای کرونباخ آن ۰/۹۳ به‌دست آمد که این عدد نشان‌دهنده‌ی آن است که پرسشنامه مورداستفاده، از قابلیت اعتماد و یا به‌عبارت‌دیگر از پایایی لازم برخوردار می‌باشد.

روش تحلیل داده‌ها در بخش کیفی استفاده روش کدگذاری نظری (برگرفته از روش نظریه‌پردازی داده بنیان) می‌باشد. تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده در این پژوهش به‌صورت جداگانه صورت گرفت؛ به‌عبارت‌دیگر داده‌های کیفی نیز با استفاده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار Atlas.ti و ملزومات انجام هر یک از این مراحل مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفت تا درنهایت به شناسایی عوامل تدوین خط‌مشی‌گذاری با رویکرد نوین نائل شد. پس از تدوین پرسشنامه برحسب نظریه به‌دست‌آمده با استفاده از روش دلفی به تعیین اعتبار پرسشنامه پرداخته شد. درنهایت پرسشنامه اعتبار یافته پخش شده و داده‌های کمی جمع‌آوری شد. برای تحلیل داده‌های کمی در این پژوهش از تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از نرم‌افزار PLS و همچنین SPSS برای تعیین روایی و شاخص‌های مرکزی و درصد اجماع بر مدل استفاده شد. در ادامه هریک از روش‌های تجزیه و تحلیل اطلاعات به‌صورت کامل توضیح داده می‌شود.

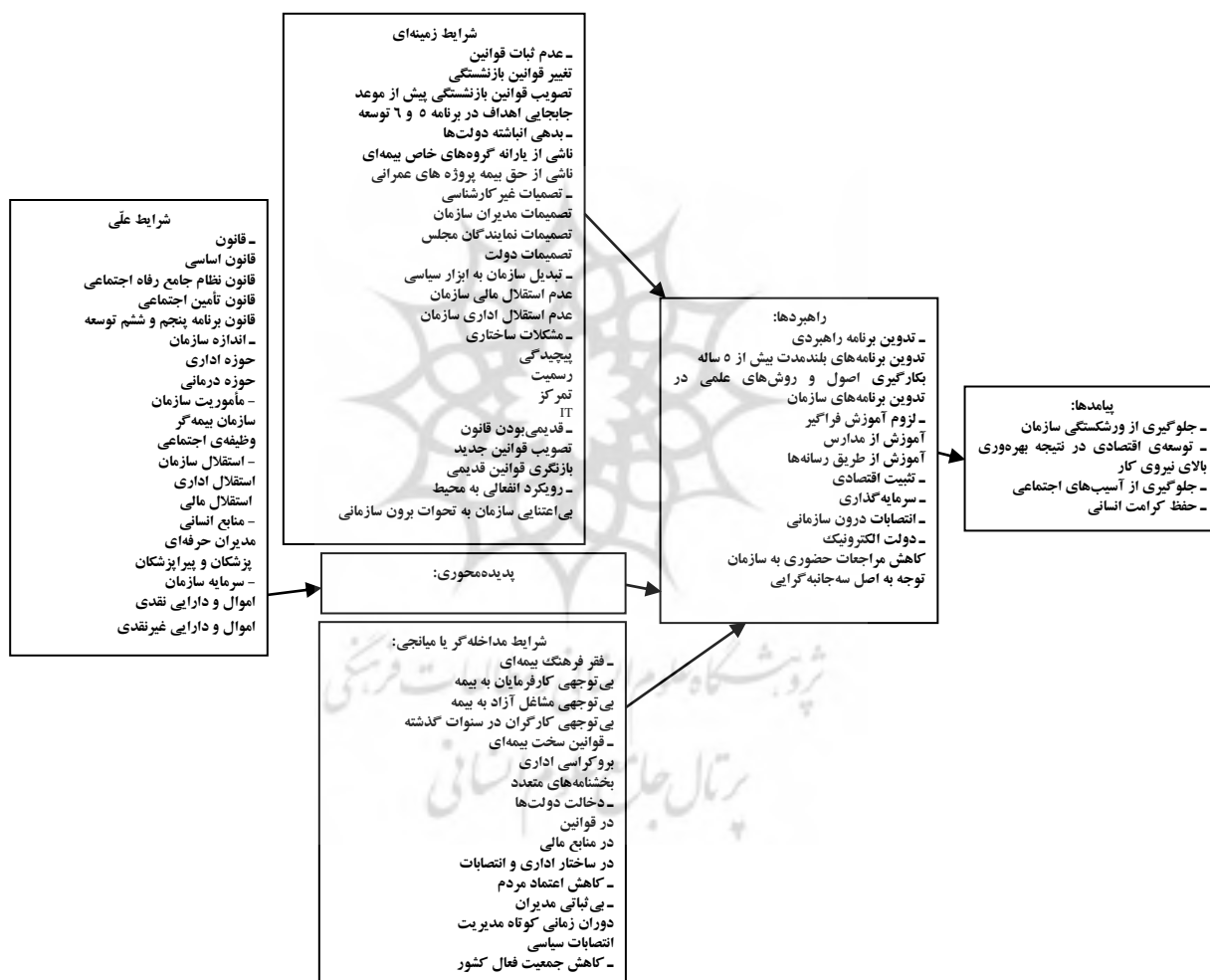
یافته‌ها

تجزیه‌وتحلیل داده‌های کیفی؛ در این فاز تحقیق با تجزیه‌وتحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌های عمیق نیمه ساختاریافته با خبرگان و صاحب‌نظران سعی شده است تا به ارائه مدلی برای تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی پرداخته شود. روند تجزیه‌وتحلیل داده‌ها در فاز کیفی در

مدل تدوین خط مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام شده است. در انتهای مراحل سه گانه کدگذاری، مدل نهایی این فاز تحقیق ارائه شده است.

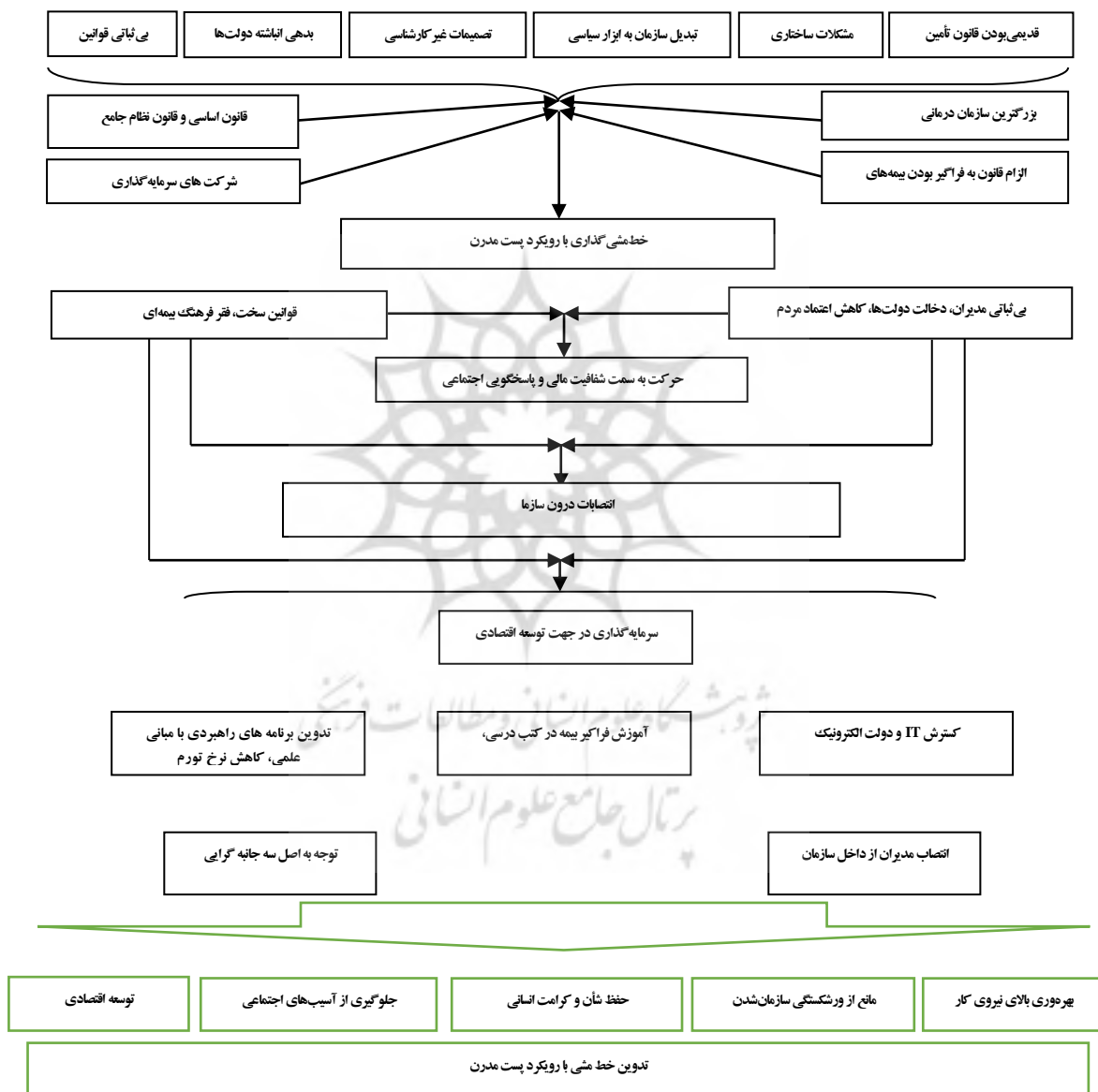
بررسی نتایج حاصل از یافته‌های تحقیق در فاز کیفی؛ در پاسخ به سؤال اصلی تحقیق مبنی بر اینکه مدل تدوین خط‌مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم چیست؟ باید اذعان کرد که مدل داده بنیاد مستخرج از داده‌های تحقیق پاسخ سؤال یاد شده می‌باشد.

نمودار (۱): مدل پارادایم گذاری محوری

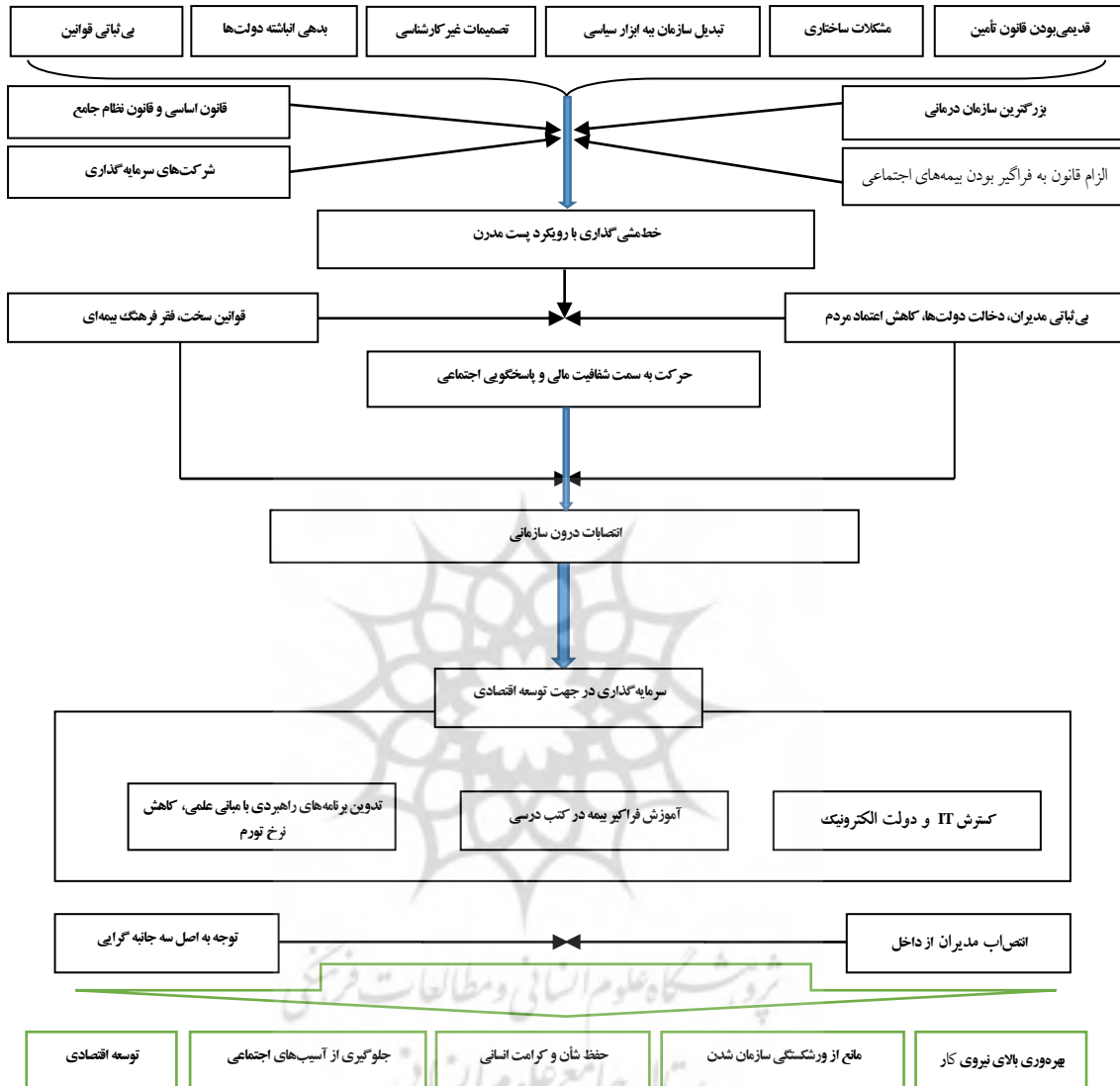
گام سوم: کدگذاری انتخابی و خلق نظریه؛ در گروه‌بندی کدها، کدهای محوری مستخرج از مصاحبه‌ها گروه‌بندی شده و سپس گروه‌های ایجادشده با یکدیگر مقایسه شدند تا گروه‌های اصلی و ابعاد

هریک شناسایی و استخراج گردند. البته در این مرحله مراجعه به ادبیات نظری پژوهش کمک زیادی به هرچه دقیق‌تر شدن گروه‌بندی‌ها کرد. در این پژوهش سعی شده بر اساس فهم پژوهشگران از متن پدیده مورد مطالعه یعنی حکمرانی مقرراتی نظارت بانکی، چارچوب مدل پارادایم به صورت روایتی به شکل ترسیمی نشان داده شود.

نمودار (۲): چارچوب مدل پارادایم

مدل تدوین خط مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

نمودار (۳): مدل داده بنیاد تدوین خط‌مشی گذاری با رویکرد پست مدرن - مدل مشروح

در پاسخ به سؤال فرعی: شرایط علی تأثیرگذار بر تدوین خط‌مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم کدامند؟

باید پاسخ داد بر اساس مصاحبه‌های انجام شده و مطالعه متون تخصصی مرتبط با ادبیات خط‌مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی و نتایج حاصل از کدگذاری محوری: پشتوانه قانونی، اندازه

سازمان، مأموریت سازمان، استقلال، منابع انسانی و سرمایه سازمان به‌عنوان زیر شاخص‌های شرایط علی به‌دست آمدند.

در پاسخ به سؤال فرعی: شرایط زمینه‌ای تأثیرگذار بر تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم کدامند؟

باید پاسخ داد بر اساس مصاحبه‌های انجام شده و مطالعه متون تخصصی مرتبط با ادبیات خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی و نتایج حاصل از کدگذاری محوری: عدم ثبات قوانین، بدهی انباشته دولت‌ها به سازمان ت. ا، تصمیمات غیر کارشناسی، تلقی از سازمان به‌عنوان ابزاری سیاسی، مشکلات ساختاری سازمان، قدیمی بودن قوانین و رویکرد انفعالی به محیط سازمان به‌عنوان زیر شاخص‌های شرایط زمینه‌ای به‌دست آمدند.

در پاسخ به سؤال فرعی: شرایط میانجی تأثیرگذار بر تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم کدامند؟

باید پاسخ داد بر اساس مصاحبه‌های انجام شده و مطالعه متون تخصصی مرتبط با ادبیات خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی و نتایج حاصل از کدگذاری محوری: فقر فرهنگ بیمه‌ای، قوانین خشک و غیر منعطف، دخالت دولت‌ها در امور سازمان، کاهش اعتماد جامعه نسبت به سازمان و کاهش جمعیت فعال در سال‌های آتی به‌عنوان زیر شاخص‌های شرایط مداخله‌گر (میانجی) به‌دست آمدند.

در پاسخ به سؤال فرعی: راهبردهای حاصل از تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم کدامند؟

باید پاسخ داد بر اساس مصاحبه‌های انجام شده و مطالعه متون تخصصی مرتبط با ادبیات خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی و نتایج حاصل از کدگذاری محوری: لزوم تدوین برنامه راهبردی جامع، آموزش همگانی فرهنگ بیمه، ثبات اقتصادی، لزوم سرمایه‌گذاری اصولی سازمان ت.ا، رعایت انتصابات درون‌سازمانی، توجه به بحث دولت الکترونیک، لزوم توجه به مقوله دولت الکترونیک و شفافیت مالی به‌عنوان زیر شاخص‌های راهبردها به‌دست آمدند.

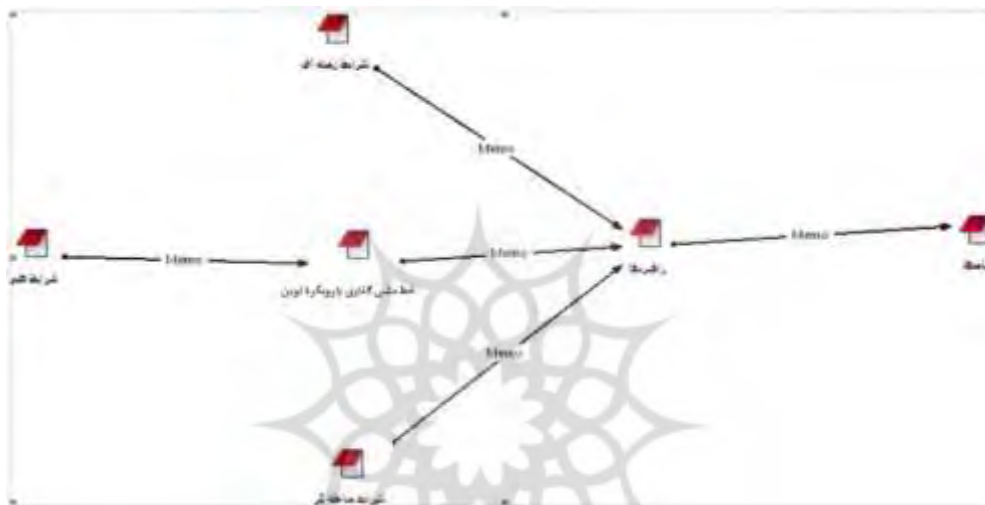
در پاسخ به سؤال فرعی: پیامدهای حاصل از تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم کدامند؟

باید پاسخ داد بر اساس مصاحبه‌های انجام شده و مطالعه متون تخصصی مرتبط با ادبیات خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی و نتایج حاصل از کدگذاری محوری: پیشگیری از ورشکستگی سازمان ت.ا و توسعه اقتصادی، کاهش آسیب‌های اجتماعی و حفظ کرامت و شأن انسانی به‌عنوان زیر شاخص‌های ناشی از پیامدها به‌دست آمدند.

مدل تدوین خط مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

جدول (۳): مفاهیم و مقوله‌های مرتبط با پیامدها

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم (کدگذاری باز)
جلوگیری از ورشکستگی سازمان	جلوگیری از ورشکستگی سازمان	جلوگیری از ورشکستگی سازمان
توسعه	اقتصادی	رشد و شکوفایی اقتصادی و کمک به تولید ملی
کاهش آسیب اجتماعی	آسیب‌های اجتماعی	کاهش بیکاری و فقر و در نتیجه کاهش آسیب‌های اجتماعی
حفظ کرامت انسانی	توجه به کرامت و شأن انسانی	رضایتمندی ارباب رجوع و بازنگشتن سازمان در صورت توجه به جایگاه و شأن بالای انسان

نمودار (۴): مدل پارادایم کدگذاری محوری: خط‌مشی گذاری با رویکرد پست مدرن خروجی نرم افزار Atlas.ti

فاز دوم: مرحله کمی

تجزیه و تحلیل داده‌های کمی

در این فاز تحقیق به روش دلفی اجماع و تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه (اجماع) با خبرگان و صاحب‌نظران سازمان تأمین اجتماعی سعی شده است تا اجماع صاحب‌نظران را پیرامون الگوی خط‌مشی گذاری نوین که در فاز اول تحقیق بررسی شود. در تحقیق حاضر میزان اجماع را درصد بالای ۰/۶۰ و یا بیشترین میزان فراوانی (مد) برای مقیاس موافقم و یا کاملاً موافقم در نظر گرفته شده است. نتایج مربوط به بررسی درصد اجماع بر شاخص‌های عوامل علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر و راهبردها و پیامدها به شرح جداول ذیل می‌باشد:

یافته‌های توصیفی متغیر شرایط علی:

در پاسخ به سؤال فرعی: وضعیت شرایط علی برای تدوین خط‌مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم چگونه است؟

باید گفت بر اساس نتایج حاصل از پرسشنامه فاز دوم تحقیق و تحلیل پاسخها وضعیت شاخص شرایط علی و زیر شاخص‌های آن به شرح جدول ذیل می‌باشد.

جدول (۴) توصیف متغیرهای شرایط علی

مقوله‌های فرعی	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	واریانس
پشتوانه قانونی	۳۰	۳	۵	۴۶٫۴	۵۷٫۰	۳۳۶٫۰
اندازه سازمان	۳۰	۲	۵	۷٫۳	۷۹٫۰	۶۳٫۰
مأموریت سازمان	۳۰	۲	۵	۸٫۳	۸۸٫۰	۷۸۶٫۰
استقلال	۳۰	۳	۵	۸٫۴	۶۳٫۰	۴۰۹٫۰
منابع انسانی	۳۰	۲	۵	۷۳٫۳	۷۳٫۰	۵۴۷٫۰
سرمایه سازمان	۳۰	۲	۵	۸٫۳	۸۸٫۰	۷۸۶٫۰
تعداد	۳۰					

یافته‌های حاصل از داده‌های کمی برای شاخص شرایط علی (فراوانی): یافته‌ها نشان می‌دهد، صاحب‌نظران بر روی شرایط علی و زیر شاخص‌های آن به‌طور کلی ۳۷٪ کاملاً موافقم و ۵۳٪ موافق بوده و زیر شاخص پشتوانه قانونی با ۵۴، ۵٪، اندازه سازمان ۵۷٪ و مأموریت سازمان با ۵۵٪ مورد و استقلال سازمان با ۵۳، ۵٪ و استقلال سازمان با ۵۵، ۵٪ و منابع انسانی با ۵۵٪ و سرمایه سازمان با ۴۷٪ موافقت صاحب‌نظران بوده است. در واقع ۹۰٪ پاسخگویان بر روی شرایط علی مدل حاصل از فاز اول (کیفی) تحقیق اجماع داشته‌اند.

یافته‌های توصیفی متغیر شرایط زمینه‌ای:

در پاسخ به سؤال فرعی: وضعیت شرایط زمینه‌ای برای تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم چگونه است؟ باید گفت بر اساس نتایج حاصل از پرسشنامه فاز دوم تحقیق و تحلیل پاسخها وضعیت شاخص شرایط علی و زیر شاخص‌های آن به شرح جدول ذیل می‌باشد.

جدول (۵): توصیف متغیرهای شرایط زمینه‌ای

شاخص	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	واریانس
عدم ثبات قوانین	۳۰	۲	۵	۳٫۷۲	۰٫۷۹	۰٫۶۳
بدهی انباشته	۳۰	۲	۵	۳٫۷۳	۰٫۷۳	۰٫۵۴
تصمیمات غیر کارشناسی	۳۰	۱	۵	۳٫۵۶	۱٫۰۷	۱٫۱۵
ابزار سیاسی	۳۰	۳	۵	۴٫۲۶	۰٫۸۲	۰٫۶۸
ساختار سازمانی	۳۰	۳	۵	۴٫۰۳	۰٫۶۱	۰٫۳۶
قدیمی بودن قوانین	۳۰	۳	۵	۴٫۱۶	۰٫۷۹	۰٫۶۲
رویکرد انفعالی	۳۰	۲	۵	۳٫۷۰	۰٫۷۹	۰٫۶۴
تعداد	۳۰					

مدل تدوین خط مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

یافته‌های حاصل از داده‌های کمی برای شاخص شرایط زمینه‌ای:

یافته‌ها نشان می‌دهد، صاحب‌نظران بر روی شرایط زمینه‌ای و زیرشاخص‌های آن به‌طورکلی ۳۶٪ کاملاً موافقم و ۵۲٪ موافق بوده و زیر شاخص عدم ثبات قوانین با ۴۹٪، بدهی دولت‌ها ۵۳٪، تصمیمات غیر کارشناسی با ۴۹٪، ابزار سیاسی با ۵۴٪ و مشکلات ساختاری با ۵۰، ۵٪ و قدیمی بودن قوانین با ۵۳٪ و رویکرد انفعالی به محیط با ۵۴٪ مورد موافقت صاحب‌نظران بوده است. در واقع ۸۸٪ پاسخگویان بر روی شرایط زمینه‌ای مدل حاصل از فاز اول (کیفی) تحقیق اجماع (کاملاً موافقم، موافقم) داشته‌اند.

یافته‌های توصیفی متغیر شرایط مداخله‌گر:

در پاسخ به سؤال فرعی: وضعیت شرایط مداخله‌گر برای تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم چگونه است؟ باید گفت بر اساس نتایج حاصل از پرسشنامه فاز دوم تحقیق و تحلیل پاسخ‌ها وضعیت شاخص شرایط مداخله‌گر و زیر شاخص‌های آن به شرح جدول ذیل می‌باشد.

جدول (۶): توصیف متغیرهای شرایط مداخله‌گر

شاخص	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	واریانس
فرهنگ بیمه‌ای	۳۰	۳	۵	۴.۰۳	۰.۶۱	۰.۷
قوانین خشک	۳۰	۲	۵	۳.۷۵	۰.۷۹	۰.۵۴
دخالت دولت‌ها	۳۰	۲	۵	۳.۷۴	۰.۷۱	۰.۶۵
اعتماد	۳۰	۲	۵	۴.۱۸	۰.۷۹	۰.۷۹
ثبات مدیران	۳۰	۱	۵	۳.۵۴	۱.۰۷	۱.۱۵
جمعیت فعال	۳۰	۳	۵	۴.۲۳	۰.۸۴	۰.۶۹
تعداد	۳۰					

یافته‌های حاصل از داده‌های کمی برای شاخص شرایط مداخله‌گر یا میانجی:

یافته‌ها نشان داد، صاحب‌نظران بر روی شرایط مداخله‌گر یا میانجی و زیرشاخص‌های آن به‌طورکلی ۳۹٪ کاملاً موافقم و ۵۴٪ موافق بوده و زیر شاخص فرهنگ بیمه‌ای با ۵۳٪ و قوانین بیمه‌ای با ۵۵٪ و دخالت دولت‌ها ۵۵٪ و اعتماد مردم با ۵۵٪ و بی‌ثباتی مدیران با ۵۵٪ و کاهش جمعیت فعال در آینده با ۵۵٪ موافقت صاحب‌نظران بوده است. در واقع ۹۳٪ پاسخگویان بر روی شرایط مداخله‌گر یا میانجی مدل حاصل از فاز اول (کیفی) تحقیق اجماع (کاملاً موافقم، موافقم) داشته‌اند.

یافته‌های توصیفی شاخص راهبردها:

در پاسخ به سؤال فرعی: وضعیت شاخص راهبردها برای تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم چگونه است؟

باید گفت بر اساس نتایج حاصل از پرسشنامه فاز دوم تحقیق و تحلیل پاسخها وضعیت شاخص راهبردها و زیر شاخصهای آن به شرح جدول ذیل می باشد.

جدول (۷): توصیف متغیرهای راهبرد

شاخص	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	واریانس
تدوین برنامه راهبردی	۳۰	۳	۵	۴،۴	۵۷،۰	۳۳۶،۰
آموزش فرهنگ بیمه	۳۰	۲	۵	۷،۳	۷۹،۰	۶۳،۰
تثبیت اقتصادی	۳۰	۲	۵	۸،۳	۸۸،۰	۷۸۶،۰
سرمایه گذاری	۳۰	۳	۵	۸،۴	۶۳،۰	۴۰۹،۰
انتصابات	۳۰	۲	۵	۷۳،۳	۷۳،۰	۵۴۷،۰
دولت الکترونیک	۳۰	۲	۵	۸،۳	۸۸،۰	۷۸۶،۰
اصل سه جانبه گرایی	۳۰	۳	۵	۸،۴	۶۳،۰	۴۰۹،۰
شفافیت	۳۰	۲	۵	۷۳،۳	۷۳،۰	۵۴۷،۰
تعداد	۳۰					

یافته‌های حاصل از داده‌های کمی برای شاخص راهبردها:

یافته‌ها نشان داد، صاحب نظران بر روی راهبردها به طور کلی ۳۵٪ کاملاً موافقم و ۵۷٪ موافق بوده‌اند. در واقع ۹۲٪ پاسخگویان بر روی راهبردهای مدل حاصل از فاز اول (کیفی) تحقیق اجماع (کاملاً موافقم، موافقم) داشته‌اند.

یافته‌های توصیفی شاخص پیامدها

در پاسخ به سؤال فرعی: وضعیت شاخص پیامدها برای تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم چگونه است؟ باید گفت بر اساس نتایج حاصل از پرسشنامه فاز دوم تحقیق و تحلیل پاسخها وضعیت شاخص پیامدها و زیر شاخصهای آن به شرح جدول ذیل می باشد.

جدول (۸): توصیف متغیرهای شرایط پیامدها

پیامدها	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	واریانس
پیامدها	۳۰	۳	۵	۴،۴۶	۰،۵۷۱	۰،۳۳۶
تعداد	۳۰					

یافته‌های حاصل از داده‌های کمی برای شاخص پیامدها

یافته‌ها نشان داد، صاحب نظران بر روی پیامدها و زیر شاخصهای آن به طور کلی ۳۸٪ کاملاً موافقم و ۵۶٪ موافق بوده و در واقع ۹۴٪ پاسخگویان بر روی پیامدهای مدل حاصل از فاز اول (کیفی) تحقیق اجماع (کاملاً موافقم، موافقم) داشته‌اند.

مدل تدوین خط مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

یافته‌های حاصل از داده‌های کمی برای مدل نهایی داده بنیاد - ارائه مدل تدوین خط‌مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

دو سؤال از پرسشنامه اجماع کلی و باز مبنی بر تأیید کلی مدل و تعمیم آن برای نهادهای ناظر مورد بازخور قرار گرفت. در ذیل به بررسی نظر صاحب‌نظران پیرامون این دو سؤال پرداخته می‌شود:

پیرامون این سؤال که آیا الگو و مدل تحقیق را به‌طور کلی تأیید می‌نمایند؟ تمامی صاحب‌نظران پاسخ بلی را ارائه داده‌اند و توضیحی مبنی بر نقد و یا اصلاح آن ارائه نمودند.

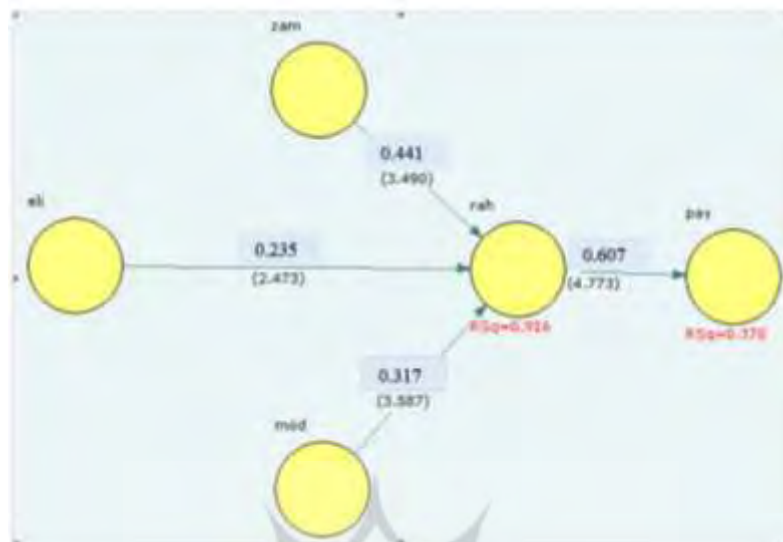
در رابطه با این که آیا می‌توان الگو و مدل تحقیق را به‌عنوان الگوی تدوین خط‌مشی گذاری با رویکردی نوین در سازمان تأمین اجتماعی پیشنهاد نمود؟ در پاسخ به این سؤال همه صاحب‌نظران این الگو را قابل تعمیم به ناظران بخش بیمه و نهادهای مشابه دانسته‌اند (کلیه ناظران بخش بیمه) ولیکن برای تعمیم به سایر حوزه‌ها، راهبردها را نیازمند بررسی بیشتر و مختص هر حوزه دانستند.

آزمون مدل تحقیق توسط مدل سازی معادلات ساختاری با استفاده از PLS

به‌منظور بررسی اثرات متغیرهای مستقل تحقیق (شرایط علی، شرایط زمینه‌ای و شرایط مداخله‌گر) بر متغیرهای وابسته و میانجی تحقیق (راهبرد و پیامدها) یک مدل فرضی بر اساس نتایج حاصل از فاز اول تحقیق، طراحی شده است. از این رو، در این تحقیق برای پاسخ به سؤالات ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴ از مدل معادلات ساختاری و به‌طور اخص تحلیل مسیر استفاده شده است.

در تحقیق حاضر به دلیل وجود متغیرهای مستقل، وابسته و مکنون مختلف و همچنین مدل پیشنهادی چند متغیره، استفاده از روش معادلات ساختاری به‌عنوان روش آماری برگزیده شد.

برای اجرای مدل معادلات ساختاری روش‌های متنوعی وجود دارند که یکی از جدیدترین رویکردها در مدل معادلات ساختاری روش حداقل مربعات جزئی است. این روش مدل معادله ساختاری واریانس محور، زمانی که برای هر سازه تعداد متغیر زیاد و یا حجم نمونه کم و یا سازه‌ای از نوع Formative در مدل مفهومی وجود دارد، بسیار مناسب می‌باشد و نتایجی مشابه لیزرل برای تخمین مدل ایجاد می‌کند.

نمودار (۵): مدل ساختاری تحقیق (تخمین استاندارد و ضرایب معناداری)

جدول (۹) تأیید یا رد روابط علت و معلولی را در به‌طور خلاصه نشان می‌دهد:

جدول (۹): بررسی نتایج روابط علت و معلولی

روابط علی	میزان تأثیر (تخمین استاندارد)	معناداری (T-VALUE)	تأیید یا رد روابط
۱-تأثیر شرایط علی بر راهبرد	۰/۲۳۵	۲/۴۷۳	تأیید
۲-تأثیر شرایط زمینه‌ای بر راهبرد	۰/۴۴۱	۳/۴۹۰	تأیید
۳-تأثیر شرایط مداخله‌ای بر راهبرد	۰/۳۱۷	۳/۵۸۷	تأیید
۴-تأثیر راهبرد بر پیامدها	۰/۶۰۷	۴/۷۷۳	تأیید

در پاسخ به سؤال فرعی: آیا شرایط علی بر تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم تأثیر دارد؟

باید پاسخ داد بر اساس معادلات ساختاری خروجی نرم‌افزار همان‌طور که در جدول ۱۰ مشاهده می‌شود شرایط علی بر تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم تأثیر دارد.

جدول (۱۰): بررسی نتایج روابط علت و معلولی شرایط علی و راهبرد

روابط علی	میزان تأثیر (تخمین استاندارد)	معناداری (T-VALUE)	تأیید یا رد روابط
۱- تأثیر شرایط علی بر راهبرد	۰/۲۳۵	۲/۴۷۳	تأیید

در پاسخ به سؤال فرعی: آیا شرایط زمینه‌ای بر تدوین خط‌مشی‌گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست‌مدرنیسم تأثیر دارد؟

مدل تدوین خط مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

باید پاسخ داد بر اساس معادلات ساختاری خروجی نرم افزار همان طور که در جدول ۱۱ مشاهده می شود شرایط زمینه‌ای بر تدوین خط‌مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم تأثیر دارد.

جدول (۱۱): بررسی نتایج روابط علت و معلولی شرایط زمینه‌ای و راهبرد

روابط علی	میزان تأثیر (تخمین استاندارد)	معناداری (T-VALUE)	تأیید یا رد روابط
۲.تأثیر شرایط زمینه‌ای بر راهبرد	۰/۴۴۱	۳/۴۹۰	تأیید

در پاسخ به سؤال فرعی: آیا شرایط مداخله‌گر بر تدوین خط‌مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم تأثیر دارد؟

باید پاسخ داد بر اساس معادلات ساختاری خروجی نرم افزار همان طور که در جدول ۱۲ مشاهده می شود شرایط مداخله‌گر بر تدوین خط‌مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم تأثیر دارد.

جدول (۱۲): بررسی نتایج روابط علت و معلولی شرایط مداخله‌ای و راهبرد

روابط علی	میزان تأثیر (تخمین استاندارد)	معناداری (T-VALUE)	تأیید یا رد روابط
۳.تأثیر شرایط مداخله‌ای بر راهبرد	-۰/۳۱۷	۳/۵۸۷	تأیید

در پاسخ به سؤال فرعی: آیا راهبردها بر تدوین خط‌مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم بر پیامدها تأثیر دارد؟

باید پاسخ داد بر اساس معادلات ساختاری خروجی نرم افزار همان طور که در جدول ۱۳ مشاهده می شود راهبردهای حاصل از تدوین خط‌مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم بر پیامدها تأثیر دارد.

جدول (۱۳): بررسی نتایج روابط علت و معلولی راهبرد و پیامدها

روابط علی	میزان تأثیر (تخمین استاندارد)	معناداری (T-VALUE)	تأیید یا رد روابط
۴.تأثیر راهبرد بر پیامدها	-۰/۶۰۷	۴/۷۷۳	تأیید

تحلیل عاملی تأییدی (مدل اندازه گیری)

با توجه به جداول ۱۴ الی ۱۸ می توان بارهای عاملی هر یک از گویه‌ها و شاخص‌ها را برای هر یک از ابعاد مدل تحقیق مشاهده نمود.

همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد تمامی بارهای عاملی بزرگ‌تر از ۰/۵ هستند که نشان‌دهنده روایی از نوع همگرا است (Straub, 1989; Chin, 1998). جدول ۱۴ معناداری ضرایب و پارامترهای به‌دست‌آمده مدل اندازه‌گیری هر یک از ابعاد مدل تحقیق را نشان می‌دهد که تمامی ضرایب به‌دست‌آمده معنادار شده‌اند. مقادیر آزمون معناداری بزرگ‌تر از ۱.۹۶ یا کوچک‌تر از ۱.۹۶- نشان‌دهنده معناداری بودن روابط است. مبنای تأیید یا رد شدن فرضیات (معناداری روابط) بررسی مدل در حالت ضرایب معناداری است. در سطح خطای ۰.۰۵ و آزمون دوطرفه (پیش‌فرض نرمال) مقادیر بحرانی اعداد ۱.۹۶ و ۱.۹۶- می‌باشند. چنانچه ضرایب معناداری بیشتر از ۱.۹۶ و یا کوچک‌تر از ۱.۹۶- باشند فرض صفر رد و فرض یک یعنی وجود ارتباط معناداری تأیید می‌شود. نتایج تحلیل عاملی تأییدی و روایی همگرا را به تفکیک هر متغیر در جدول ۱۴ الی ۱۹ نشان داده می‌شود. در ادامه به تبیین هر یک از ابعاد مدل پرداخته می‌شود.

تحلیل عاملی تأییدی هر یک از ابعاد مدل تحقیق

نتایج تحلیل عاملی تأییدی و روایی همگرا برای شرایط علی را به تفکیک هر متغیر در جدول ۱۴ نشان داده می‌شود. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد تمامی بارهای عاملی بزرگ‌تر از ۰/۵ هستند که نشان‌دهنده روایی از نوع همگرا است (Straub, 1989, Chin, 1998). جدول ۱۴ معناداری ضرایب و پارامترهای به‌دست‌آمده مدل اندازه‌گیری شرایط علی را نشان می‌دهد که تمامی ضرایب به‌دست‌آمده معنادار شده‌اند. مقادیر آزمون معناداری بزرگ‌تر از ۱.۹۶ یا کوچک‌تر از ۱.۹۶- نشان‌دهنده معناداری بودن روابط است. مبنای تأیید یا رد شدن فرضیات (معناداری روابط) بررسی مدل در حالت ضرایب معناداری است. در سطح خطای ۰.۰۵ و آزمون دوطرفه (پیش‌فرض نرمال) مقادیر بحرانی اعداد ۱.۹۶ و ۱.۹۶- می‌باشند. چنانچه ضرایب معناداری بیشتر از ۱.۹۶ و یا کوچک‌تر از ۱.۹۶- باشند فرض صفر رد و فرض یک یعنی وجود ارتباط معناداری تأیید می‌شود.

جدول (۱۴): بارهای عاملی، ضرایب معناداری شرایط علی با استفاده از PLS

شاخص	بار عاملی	ضرایب معناداری	تأیید یا رد روابط
پشتوانه قانونی	۰.۵۰	۰.۱۰	تأیید
	۰.۷۲	۷.۸۸	تأیید
	۰.۴۸	۴.۷۹	تأیید
اندازه سازمان	۰.۵۰	۰.۱۰	تأیید
	۰.۷۲	۷.۸۸	تأیید
	۰.۴۹	۳.۷۹	تأیید
مأموریت سازمان	۰.۵۰	۰.۱۰	تأیید
	۰.۷۳	۸.۱۷	تأیید
	۰.۷۲	۷.۸۸	تأیید
استقلال سازمان	۰.۴۸	۴.۷۹	تأیید
	۰.۵۰	۰.۱۰	تأیید
	۰.۷۵	۸.۵۴	تأیید
سرمایه سازمان	۰.۷۲	۷.۸۸	تأیید
	۰.۴۸	۴.۷۹	تأیید

مدل تدوین خط مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

نتایج تحلیل عاملی تأییدی و روایی همگرا برای شرایط زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها مطابق شرحی که از نظر گذشت طی جداول ۱۵ الی ۱۸ ارائه می‌شود.

جدول (۱۵): بارهای عاملی، ضرایب معناداری شرایط زمینه‌ای با استفاده از PLS

شاخص	بار عاملی	ضرایب معناداری	تأیید یا رد روابط
عدم ثبات قوانین	۰.۷۳	۸.۱۷	تأیید
	۰.۷۰	۷.۶۲	تأیید
بدهی انباشته دولت‌ها	۰.۷۵	۸.۵۴	تأیید
	۰.۷۲	۷.۸۸	تأیید
تصمیمات غیر کارشناسی	۰.۸۵	۱۰.۵۳	تأیید
	۰.۹۶	۱۰.۷۰	تأیید
ایزار سیاسی	۰.۴۸	۴.۷۹	تأیید
	۰.۵۰	۵.۱۰	تأیید
مشکلات ساختاری	۰.۸۶	۱۰.۳۴	تأیید
	۰.۷۲	۷.۸۸	تأیید
قوانین قدیمی	۰.۶۱	۶.۳۵	تأیید
	۰.۷۰	۷.۵۹	تأیید
رویکرد انفعالی	۰.۸۳	۹.۷۵	تأیید

جدول (۱۶): بارهای عاملی، ضرایب معناداری شرایط مداخله‌گر با استفاده از PLS

شاخص	بار عاملی	ضرایب معناداری	تأیید یا رد روابط
فرهنگ بیمه‌ای	۰.۷۳	۸.۱۷	تأیید
	۰.۶۶	۷.۰۹	تأیید
قوانین بیمه‌ای	۰.۶۱	۶.۳۵	تأیید
	۰.۷۰	۷.۵۹	تأیید
دخالت دولت‌ها	۰.۹۳	۱۱.۵۲	تأیید
	۰.۷۰	۷.۵۹	تأیید
اعتماد مردم	۰.۸۳	۹.۷۵	تأیید
	۰.۶۶	۷.۰۹	تأیید
بی‌ثباتی مدیران	۰.۹۳	۱۱.۵۲	تأیید
	۰.۷۰	۷.۵۹	تأیید
کاهش جمعیت فعال	۰.۸۳	۹.۷۵	تأیید
	۰.۶۶	۷.۰۹	تأیید

جدول (۱۷): بارهای عاملی، ضرایب معناداری راهبردها با استفاده از PLS

شاخص	بار عاملی	ضرایب معناداری	تائید یا رد روابط
راهبردها	۰.۷۳	۸.۱۷	تائید
	۰.۷۰	۷.۶۲	تائید
	۰.۷۵	۸.۵۴	تائید
	۰.۷۲	۷.۸۸	تائید
	۰.۷۵	۸.۵۴	تائید
	۰.۷۲	۷.۸۸	تائید
	۰.۹۳	۱۱.۵۲	تائید
	۰.۷۳	۸.۱۷	تائید
	۰.۷۰	۷.۶۲	تائید
	۰.۷۵	۸.۵۴	تائید
	۰.۷۲	۷.۸۸	تائید

جدول (۱۸): بارهای عاملی، ضرایب معناداری پیامدها با استفاده از PLS

شاخص	بار عاملی	ضرایب معناداری	تائید یا رد روابط
پیامدها	۰.۷۳	۸.۱۷	تائید
	۰.۷۰	۷.۶۲	تائید
	۰.۷۵	۸.۵۴	تائید
	۰.۷۳	۸.۱۷	تائید
	۰.۷۰	۷.۶۲	تائید

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس مدل ارائه‌شده در این تحقیق که از مصاحبه عمیق با خبرگان و مدیران ارشد سازمان تأمین اجتماعی به‌دست‌آمده است این سازمان در مرحله تدوین خط‌مشی‌گذاری به جهت دستیابی به مأموریت و اهداف ذاتی خود از ترکیب تمامی رویکردهای فوق استفاده می‌کند که این مصداق بارز نظریه کولاژ عقلانیت و راهبرد دانایی فر و همکارانش (۱۳۸۹) که نظریه‌ای جدید در راستای پست‌مدرنیسم در فرایند خط‌مشی‌گذاری می‌باشد، است.

اگر پست‌مدرنیسم را جنبشی فکری - فرهنگی که بر تمام مناسبات بشر مدرن تأثیر گذاشته است در نظر بگیریم، علم خط‌مشی‌گذاری و فرایندهای تصمیم‌گیری عمومی نیز تحت تأثیر این پارادایم هستند (Alvani, 2003, 101). مفاهیمی همچون نقد عینیت، عقلانیت‌گریزی، سطحی‌گری و نفی منشأ و انکار مفاهیمی چون بهبود و توسعه و عدالت از ویژگی‌های پارادایم پست‌مدرن هستند که بر نظریات شکل‌گیری خط‌مشی تأثیرگذارند.

مدیریت دولتی در طول تاریخ پرفرازونشیب خود در راستای اداره جوامع، پارادایم‌ها و نهضت‌های مختلفی را تجربه کرده است که در یک دسته‌بندی علمی می‌توان آن‌ها را به شش نهضت تقسیم کرد:

- ۱- نهضت مدیریت اداری ۲- اداره امور سنتی ۳- اداره امور عمومی نوین ۴- مدیریت دولتی نوین
- ۵- خدمات عمومی نوین ۶- اداره امور دینی مردم‌سالار دینی.

مدل تدوین خط مشی گذاری سازمان تأمین اجتماعی با رویکرد پست مدرنیسم

هر یک از این نهضت‌ها برای اداره امور عمومی رویکردهایی در پیش گرفته است که می‌توان آن‌ها را به ترتیب زیر مطرح کرد:

رویکرد مدیریتی (اقتصادی): در این رویکرد علم ارزش‌ها در دست مدیران قرار دارد و سازمان همانند یک کسب‌وکار است، مدیریت یک کاسب است و فردی که به سازمان مراجعه می‌کند بسان یک مشتری است.

رویکرد قانونی: گستره‌ی عمل و آزادی عمل مدیریت در امور عمومی را قانون اساسی. سایر قوانین مادر، مصوبات و آیین‌نامه و . . . تعیین می‌کند و مدیریت در بخش دولتی مجری سیاست‌هایی است که ریشه در قانون اساسی هر کشور دارد.

رویکرد سیاسی: در این رویکرد ساختار سازمانی حول ارزش‌های سیاسی، نمایندگی، پاسخگویی و حساب‌دهی شکل می‌گیرد. در این رویکرد نمایندگی و تصمیم‌گیری بر اساس آرا عمومی مردم و گروه‌های ذی‌نفع و افکار عمومی و رسانه‌ها مهم هستند.

رویکرد حرفه‌ای: دکتترین اصلی آن اعمال مدیریت بخش خصوصی بر بخش دولتی است. نظریه انتخاب عمومی تجلی رفتار مدیران دولتی در این رویکرد است. خصوصی‌سازی در ایران نیز که از سال‌های قبل شروع شده است مهر تأییدی بر این رویکرد در بخش دولتی کشورمان است.

رویکرد اخلاقی: تفاوت‌های موجود در ارزش‌های غالب بخش دولتی و خصوصی از این رویکرد ناشی می‌شود. ارزش‌هایی همچون عدالت، انصاف، برابری، حساسیت نسبت به شهروندان در بخش دولتی و اثربخشی و کارایی و صرفه‌جویی ارزش‌های غالب بخش خصوصی‌اند.

رویکرد دینی: در این رویکرد بندگان خدا ولی نعمتان نظام سیاسی‌اند؛ و ساختار سازمانی در آن باید بر اساس اصل (رضایت مردم، رضایت خداوند) طراحی شود و هر فردی بنده خدا و قابل احترام است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

References

- Alvani, SM. (2003). Knowledge-creation policies, the need to survive in today's Journal of parliament and research organizations, (Special Higher Education), No. 41. (Text in Persian)
- Alvani, SM, Sharif-Zadeh, F. (2007). The process of public policy making, Allameh Tabatabai University Press. (Text in Persian)
- Danaeefard, Hassan; Alvani, Mehdi, Azar, A. (2004). little research in management: a comprehensive approach; printing, publishing Saffar, Tehran. (Text in Persian)
- Vahid Majd and Qolchy, H. (2007). Methods of Public Policy, Journal of Politics Faculty of Law and Political Science, Number. (Text in Persian)
- Carroll, B. (2003), One size Does Not fit all: A contingency Theory Approach to policy-making. (A paper presented at the CPSA meeting public administration section Halifax Nova Scotia), may 29 – June 1, 2003.
- Dye, T. (2002). understanding public policy, New Jersey: Prentice Hall: Analysis in Higher Education policy Making.
- Ferris, J. M and Mintrom, (2007). FOUNDATIONS and public policymaking. A Conceptual framework, Research paper –10, Center on philanthropy and public policy.
- Kim, Y. S. (2000). The Higher Education policymaking process in Korea: A Case study of the National policy for University Autonomy (1986- 1990), University of Pittsburgh.
- Menon, M. E. (2003). An Evaluation of four Decades of Rate of Return.
- Weaknesses and future prospects, Journal of Higher Education policy, vol 16, No2, pp (369-384).
- Saron, K. (2002). senate confirms former congressional Aide as top higher education policy maker, journal of the chronical higher education, vol 48, No3 Valimaa, J, Westerheijden, D, (2000), Two discourses: Researchers and policy – making in higher, journal of Higher Education policy, vol 20, No2, pp (385-403).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی